

نقش دین‌داری در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی (مطالعه‌ای در شهر یزد)

سیدعلیرضا افشانی،^۱ راضیه ذاکری‌هامانه،^۲ عباس عسکری‌ندوشن^۳

(تاریخ دریافت ۹۲/۱/۱۵، تاریخ پذیرش ۹۳/۸/۷)

چکیده

آدمی از بدو حیات، به تأمین آسایش و امنیت خود و خانواده‌اش نیازمند بوده است. تأثیرپذیری امنیت از اقتصاد، مذهب، فرهنگ، صنعت و جمعیت و تأثیرگذاری آن بر همه شاخه‌های توسعه و حیات انسانی، به آن نقش بنیادین می‌دهد. بزرگ‌ترین دستاورد ادیان الهی حفظ امنیت روحی و روانی انسان‌ها در مقابل تنش‌ها و وسوسه‌های شیطانی است؛ بنابراین دین‌داری نقش مهمی در تبیین احساس امنیت اجتماعی در جامعه خواهد داشت.

مطالعه حاضر با هدف بررسی رابطه دین‌داری و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین ساکنان شهر یزد انجام گرفته است. با روش پیمایش، ۲۴۶ نفر از ساکنان شهر یزد با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای متناسب انتخاب شدند و با کمک ابزار پرسش‌نامه تحت مطالعه قرار گرفتند.

احساس امنیت اجتماعی در دوازده بعد امنیت جانی، مالی، اقتصادی، شغلی، اخلاقی، فرهنگی، عاطفی، احساسی، فکری، حقوقی، قضایی و نوامیس و دین‌داری در پنج بعد فکری، اعتقادی، مناسکی، عاطفی و پیامدی سنجیده شده است. نتایج تحقیق

۱. دانشیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد
afshanalireza@yazduni.ac.ir
۲. کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه یزد (نویسنده مسئول)
rzhmane@gmail.com
۳. دکتری جمعیت‌شناسی و استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد
aaskarin@yazduni.ac.ir

هم‌سو با نظریات فروم، وبر، دورکیم، بوزان، پارسونز و نظریه‌پردازان مسلمان از همبستگی مثبت و معنادار میزان دین‌داری و ابعاد آن با میزان احساس امنیت اجتماعی نشان داشت.

بنابراین، روحیه مذهبی و اعتقادات دینی نقش مهمی در تبیین احساس امنیت افراد اجتماع خواهد داشت. از این رو، استفاده مطلوب از ظرفیت‌های دینی و روحیه مذهبی افراد موجب شکل‌گیری امنیت اجتماعی پایدار و در نهایت توسعه همه‌جانبه اجتماع خواهد شد.

واژگان کلیدی: احساس امنیت، دین‌داری، امنیت جانی، خانواده، شهر یزد.

مقدمه و طرح مسئله

خانواده نظام اجتماعی پویایی است که برای خود ساختار، اجزا و قواعدی دارد. در بین تمام نهادها، سازمان‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی، خانواده نقش و اهمیت خاص و بسزا دارد. صاحب‌نظرانی که در باب سازمان جامعه اندیشیده‌اند و همه مصلحان بر خانواده و اهمیت حیاتی آن برای جامعه تأکید دارند. هیچ جامعه‌ای، اگر از خانواده‌هایی سالم برخوردار نباشد، نمی‌تواند ادعای سلامت کند. هیچ‌یک از آسیب‌های اجتماعی نیست که فارغ از تأثیر خانواده پدید آمده باشد (منگلی، ۱۳۸۹).

خانواده به‌منزله نهادی اجتماعی در تحول ساختار شخصیتی، اجتماعی و عاطفی کودک نقش بسزایی دارد. جامعه‌شناسان خانواده را به دلیل اهمیتی که در شکل‌گیری شخصیت فرد و آرمان‌های او دارد گروه نخستین تلقی می‌کنند. از سوی دیگر، برای عده زیادی گروه مرجع نیز هست و آنان اندیشه و رفتارشان را از آن می‌گیرند و همواره درستی یا نادرستی اندیشه و رفتار را با معیارهای آن می‌سنجند. با این اوصاف، خانواده یکی از نهادهای جامعه است که قواعد، ارزش‌ها، هنجارها، رفتارهای پذیرفته‌شده و هماهنگ با وجدان جمعی را به افراد منتقل می‌کند و از این راه به انسجام و تعادل اجتماعی کمک می‌کند (سعیدی، ۱۳۸۲).

اعتقادات مذهبی به افراد کمک می‌کند تا باورهای خود را به شیوه صحیح سازماندهی کنند و با افراد جامعه ارتباط صحیح داشته باشند. بسیاری از مردم به دلیل همین روحیه معنوی می‌توانند بسیاری از فعالیت‌های غیرممکن را به راحتی انجام دهند و بر مشکلات غلبه کنند. کنش اعتقادات معنوی خانواده، مبنای مهمی برای تفسیر مفهوم معلولیت محسوب می‌شود. مذاکره‌های انجام‌شده با مادران ایتالیایی نشان می‌دهد که تقریباً سه‌چهارم مادران معتقدند

فرزندان "هدیه خدا" محسوب می‌شوند. به همین دلیل مادرانی که چنین اعتقاداتی دارند بیش‌از مادران دیگر برای آموزش و رشد و تعالی فرزندان خود تلاش می‌کنند. بسیاری از خانواده‌ها برمبنای عقاید معنوی جامعه خود از یکدیگر حمایت می‌کنند (شریفی درآمدی و همکاران، ۱۳۸۸).

انسان برای کنارآمدن با احساس ناامنی و بحران‌های بیرونی و تعارض روانی، ممکن است به‌عنوان شیوه‌ای از کنارآمدن به مذهب روی آورد. فروید (به نقل از پارگامنت، ۱۹۹۷) بر این باور بود که ایمان به خالق مهربان و اعتقاد به لزوم کنترل غرایز پرخاشگری و جنسی نوعی سبک کنارآمدن ضروری برای رسیدن به تمدن است. مذهب یک سامانه باورداشت منسجم به وجود می‌آورد که به افراد امکان می‌دهد برای زندگی معنا پیدا کنند و به مصیبت‌ها، فشارهای روانی و از دست‌دادن‌های گریزناپذیری که در چرخه زندگی رخ می‌دهند معنا ببخشند. عبادت و کنارآمدن مذهبی زمانی که مردم در رویارویی با فشارهای روانی زندگی خدا را یار و مددکار خود می‌بینند افسردگی را تسکین و میزان خودکشی را کاهش می‌دهد.

شناخت خداوند و رسیدن به او در فطرت و سرشت هر انسانی نهفته است. همان‌طور که مقتضای طبیعت و نهاد موجود زنده احساس گرسنگی و تشنگی یا گرایش به جهتی خاص است، مقتضای فطرت و سرشت انسان هم علم و معرفت به ذات پاک خداوند و گرایش به اوست. براساس همین فطرت است که انسان به دنبال خداست و از بدو تولد در جست‌وجوی چیزی است که او را در قلب خود احساس می‌کند. اما در عالم خارج از طریق حواس نمی‌تواند به آن دست پیدا کند و از همان ابتدا در پی معرفت دینی است. معرفت دینی با تفکر آغاز می‌شود و انسان در تلاش دائمی سعی می‌کند شناخت جامعی از جهان به دست آورد و مرتب آن را کامل کند. این کامل‌شدن باعث زوال معرفت‌های ناقص می‌شود. بنابراین با تکمیل معرفت باورهای دینی در انسان تثبیت خواهد شد. براین‌اساس باورهای دینی را می‌توان شکل تکامل‌یافته معرفت دینی دانست که موجب گرایش به دین و تعمق فرد در دین می‌شود (همایی، ۱۳۷۸).

تیلور^۱ و همکاران (۱۹۸۸) به نقل از کوئینگ^۲ و همکاران، (۱۹۹۵) معتقدند رفتارهای مذهبی همچون نمازخواندن، صداقت، اعتقاد به خدا یا خواندن کتاب‌های مذهبی ممکن است از طریق ایجاد امید و تشویق در جهت احراز دیدگاه مثبت به وضع موجود و بیرون‌کشیدن فرد از بحرانی

1. Taylor
2. Koeing

مأیوس‌کننده که تسلط چندانی هم بر آن ندارد، سبب ایجاد نوعی احساس امنیت و آرامش درونی می‌شود.

احساس امنیت پیش‌نیاز پیشرفت و دستیابی بشر به نیازهای توسعه‌ای است. امنیت گذشته از اینکه فی‌نفسه یکی از ضروری‌ترین نیازهای بشر است، عامل مهمی برای رشد و توسعه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی و اقتصادی است (ذاکری‌هامانه، ۱۳۹۰: ۱۷). درواقع، امنیت را می‌توان یکی از نعمت‌های الهی تلقی کرد که در سایه آن انسان‌ها به آرامش و آسایش دست می‌یابند و در فقدان آن ترس و اضطراب بر بشر مستولی می‌شود. پاسداری از امنیت به‌منزله یکی از مؤلفه‌های تفکر سیاسی قرآن، از یک‌سو، نظم متکی بر عدالت را هدف می‌گیرد و از سوی دیگر، ظلم، تجاوز به حقوق دیگران و فساد را از ریشه‌های ناامنی می‌داند (زاهدی‌اصل، ۱۳۸۵: ۵۳). گذشته از آن، بزرگ‌ترین دستاورد ادیان الهی حفظ امنیت روحی و روانی انسان‌ها در مقابل پلیدی‌ها و وسوسه‌های شیطانی بوده است. در زمینه دیگر دستاوردهای اجتماعی بشر نیز می‌توان ردپایی از امنیت را به‌وضوح مشاهده کرد (ذاکری‌هامانه، ۱۳۹۰: ۲).

امنیت منوط به رهایی نسبی از تهدید و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌هاست (خلیلی، ۱۳۸۱: ۴۲۸) و به دفاع یا حفاظت از خود، خانواده، دوستان و اموال گفته می‌شود (کلمنتس، ۱۳۸۴؛ به نقل از پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۱). احساس امنیت فرآیندی روانی-اجتماعی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود، بلکه اکثر افراد جامعه براساس نیازها، علایق، خواسته‌ها و توانمندی‌های شخصیتی و روانی خود در ایجاد و ازبین‌بردن آن نقش اساسی دارند (بیات، ۱۳۸۸: ۳۲). به طور کلی، امنیت اجتماعی به قلمروهایی از حفظ حریم فرد مربوط می‌شود که به نحوی با دیگر افراد جامعه در ارتباط است و به نظام سیاسی و دولت مربوط می‌شود. این قلمروها می‌توانند زبان، نژاد، قومیت، اعتبار، نقش اجتماعی، کار، درآمد، رفاه، مشارکت سیاسی، آزادی، اعتقاد و... باشند.

دین به‌مثابه ضرورت زندگی بشر نقش مهمی در انضباط شخصی دارد، به طوری که با کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی در جامعه به‌صورت نیرویی حیات‌بخش و سعادت‌پرور عمل می‌کند. دین با خصلت اجتماعی پیروان خود را دور هم جمع می‌کند و با ایجاد پیوندهای مشترک و انسجام اجتماعی موجبات احساس سعادت و خوشبختی را فراهم می‌آورد. دین با تأثیرگذاری بر اعمال فردی، جهان‌بینی خاصی به فرد می‌دهد و احساس رضایت از زندگی در او ایجاد می‌کند. از این‌رو، فرد دین‌دار با الهام از آموزه‌های دینی احساس امنیت زیادی در مقابل رخدادهای خطرناک دارد که فرد غیردین‌دار فاقد آن است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰).

با توجه به آنچه گفته شد، ضرورت مطالعه علمی و دقیق مقوله احساس امنیت اجتماعی و نقش آن در توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه اثبات می‌شود. نقش عوامل

تأثیرگذار بر میزان احساس امنیت اجتماعی، از جمله میزان دین‌داری، نیز جالب توجه است. مطالعه حاضر در نظر دارد نقش دین‌داری و ابعاد پنج‌گانه آن (فکری، مناسکی، اعتقادی، عاطفی و پیامدی) را در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی و ابعاد دوازده‌گانه آن (جانی، مالی، اقتصادی، شغلی، اخلاقی، فرهنگی، عاطفی، احساسی، فکری، حقوقی، قضایی و نوامیس) در بین ساکنان شهر یزد بررسی کند. در ادامه مقاله، ابتدا پیشینه نظری و تجربی پژوهش و روش‌شناسی تحقیق می‌آید. سپس یافته‌های توصیفی و تحلیلی تحقیق مطرح می‌شود و در نهایت مقاله با بحث و نتیجه‌گیری و ارائه راهکارها خاتمه می‌یابد.

پیشینه پژوهش

احساس امنیت با طرح مسائلی چون جامعه خطرپذیر، امنیت وجودی، امنیت ذهنی و رفاه اجتماعی پس از دهه ۶۰ میلادی در قرن بیستم وارد مطالعات تجربی شد و مطالعات و پژوهش‌های متعددی با سنجش موقعیت‌های "خطرزا" به اندازه‌گیری و سنجش احساس امنیت پرداختند. در ادامه تحقیقات مرتبط با موضوع در داخل و خارج ارائه می‌شود.

یافته‌های توصیفی تحقیق امیرکافی (۱۳۸۰) با عنوان «بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: شهر تهران)» حاکی از آن بود که بخش درخور توجهی از پاسخگویان بی‌نظمی اجتماعی و میزان بروز جرم و بزهکاری را در سطح زیاد ارزیابی می‌کنند. درباب متغیر حمایت اجتماعی، بیشتر پاسخگویان به کمک دیگران در مواقع اضطراری امیدی ندارند و امداد و یاری آنها را در سطح کم می‌دانند. همچنین پاسخگویان خطر اعتماد کردن را در موقعیت‌های مختلف زندگی روزانه زیاد می‌دانند و احتمال ضرر، زیان و آسیب را بیشتر از سود ناشی از آن برآورد می‌کنند. نتایج نشان داد متغیر حمایت اجتماعی آثار معنی‌داری بر احساس امنیت دارد. بی‌نظمی اجتماعی و ریسک و مخاطره تأثیر مؤثر و کاهنده‌ای بر احساس امنیت نشان دادند.

نبوی و همکاران (۱۳۸۷) در پژوهشی با هدف بررسی جامعه‌شناختی احساس امنیت اجتماعی و شناسایی پاره‌ای از عوامل اجتماعی و سیاسی مؤثر بر آن در شهر اهواز به این نتیجه رسیدند که پایگاه اقتصادی-اجتماعی و هویت ملی تأثیر فزاینده و دو متغیر محرومیت نسبی و احساس بی‌قدرتی اثر کاهنده‌ای بر احساس امنیت اجتماعی افراد دارند. متغیر احساس بی‌قدرتی به صورت مستقیم بر هویت قومی و به صورت معکوس بر هویت ملی افراد تأثیرگذار است.

صمدی بگه‌جان (۱۳۸۴) «امنیت اجتماعی در سنج» را بررسی کرده است. محقق تأثیر متغیرهایی همچون پایگاه اقتصادی-اجتماعی، امنیت مالی، سرمایه‌گذاری، هویت قومی و امنیت سیاسی را بر امنیت اجتماعی ساکنان بررسی کرده است. مهم‌ترین نتیجه تحقیق این است که افراد

و خانواده‌ها، هرکدام در معرض تهدیدها و ناامنی‌های خاص خود قرار دارند، اما مرکز ثقل این تهدیدها را تهدیدهای اقتصادی تشکیل می‌دهد.

افشار (۱۳۸۵) پایان‌نامه «امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران» را به انجام رسانده است. مطابق با این مطالعه، امنیت اجتماعی مناطق و شغل‌های مختلف تفاوت معنی‌داری با یکدیگر دارند و به‌عبارتی نابرابری اجتماعی بر میزان احساس امنیت انسان تأثیر دارد که این دو متغیر تأثیر ساختار اجتماعی را بر میزان امنیت اجتماعی تأیید می‌کند. در تحلیل کلی می‌توان نتیجه گرفت که امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران از حد متوسط کمتر است و عواملی نظیر عملکرد پلیس، عملکرد قانون، مقاومت اجتماعی و هنجارهای اجتماعی بر آن تأثیر دارند. تحلیل رگرسیون نیز نشان می‌دهد که عواملی نظیر حمایت اجتماعی، هنجارهای اجتماعی و میزان درآمد خانواده تأثیر معنی‌داری بر میزان امنیت اجتماعی دارد.

بیات (۱۳۸۸) تحقیقی با هدف بررسی برخی عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی با تأکید بر رسانه‌های جمعی، عملکرد پلیس و بروز جرم با استفاده از روش پیمایشی انجام داده است. یافته‌ها نشان داد میزان احساس ناامنی از حیث جنسیت، منطقه سکونت، تأهل و سن پاسخگویان متفاوت است. نوع پرداخت رسانه‌های جمعی نیز بیشترین تأثیر را بر احساس امنیت شهروندان دارد. نتایج حاکی از آن بود که عملکرد پلیس در احساس ناامنی تأثیر دارد و شهروندانی که بیشتر احساس ناامنی می‌کنند انتظار عملکرد قوی از پلیس را دارند. با افزایش پرداخت رسانه‌ای به اخبار حوادث و جرم در جامعه، میزان احساس ناامنی نیز افزایش پیدا می‌کند.

پوراحمد و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی با هدف بررسی روابط ابعاد دین‌داری با متغیرهای احساس امنیت در سطح شهرستان کوهدشت با روش توصیفی-تحلیلی ۴۰۰ نفر را تحت مطالعه قرار دادند. یافته‌های تحقیق حاکی از همبستگی معنادار اکثر ابعاد دین‌داری با متغیرهای احساس امنیت است. نتایج بررسی‌های آنها نشان‌دهنده این نکته نیز هست که ابعاد دین‌داری بیشترین ارتباط را با متغیر ترس از انواع فضاهای شهری و روستایی دارند. محققان با استناد به نتایج تحقیق ضرورت توجه به اصول و شعائر اسلامی و گسترش برنامه‌های مذهبی و فرهنگی را به‌منظور افزایش سطح احساس امنیت مردم پیشنهاد کرده‌اند.

طبق مطالعه‌ای در دانشگاه دوک (۱۹۹۱) عبادت با روحیه بالا، آشفتنگی کم، احساس تنهایی کم و نارضایتی کم از زندگی و توانایی بیشتر سازگاری با فشارها رابطه دارد (سعودیه و همکاران،^۱ ۱۹۹۱: ۶۰-۶۵).

1. Saudia

اسکوگان^۱ (۱۹۸۶) به این نتیجه رسیده است که بحث‌کردن با همسایه‌ها دربارهٔ ماجراهای مربوط به ناامنی و مطلع‌شدن از احوال بزه‌دیدگان محلی یا آگاهی از رفتارهای ضد اجتماعی می‌تواند بر میزان ترس و نوع برآورد افراد از خطر بزه‌دیدگی تأثیر بگذارد. می‌توان به نقش شبکه‌های محلی در این زمینه اشاره کرد. این شبکه‌ها ابزار ارتباطی را برای تبادل اطلاعات مربوط به رویدادها و اوضاع محل فراهم می‌سازند. آنها می‌توانند پیام‌هایی دربارهٔ آسیب‌پذیری فردی بالقوه یا بالفعل انتقال دهند که نقش مهمی در ارزیابی افراد از محیطشان ایفا خواهد کرد.

مطالعهٔ گلاتر و همکاران (۲۰۰۰) در کارولینای شمالی نشان داد که هرچه افراد در فعالیت‌های مذهبی مشارکت منظم‌تری داشته باشند از سلامت بیشتری برخوردارند. مطالعهٔ لورن و کارل (۲۰۰۳) دربارهٔ مذهب کاتولیک نشان‌دهندهٔ این است که عبادت مکرر منجر به افزایش سلامت روانی و جسمی فرد می‌گردد (به نقل از پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۱). در نتیجه سلامت روانی-اجتماعی افراد هم در احساس امنیت آنها تأثیرگذار خواهد بود.

جکسون^۲ (۲۰۰۴) دریافت که بعضی از مردم محرک‌های ابهام‌آلود معینی را عامل تهدید تلقی می‌کنند، حال آنکه دیگران در همان محیط همان محرک را غیرتهدیدآمیز ارزیابی می‌کنند. داده‌های حاصل از پیمایشی دربارهٔ جرم‌های محلی نشان داده است پاسخ‌دهندگان که دیدگاه اقتدارگرایانه‌تری دربارهٔ قانون و نظم دارند و دربارهٔ انحراف درازمدت جامعه هم احساس نگرانی می‌کنند، احتمالاً بیشتر از دیگران بی‌نظمی در محیط را درک می‌کنند. همین‌طور بیشتر احتمال دارد که این افراد چنین نشانه‌های فیزیکی را به مشکلات مربوط به اجتماع و انسجام اجتماعی و نیز به کیفیت روبه‌زوال پیوندهای اجتماعی و کنترل اجتماعی غیررسمی ربط دهند.

ریناور^۳ (۲۰۰۷) در تحقیقی کوشیده است به این پرسش پاسخ دهد که آیا تأثیر کنترل اجتماعی محله‌ای غیررسمی بر کاهش ترس از جرم بیشتر است یا اقدامات پلیس و دولت. او پرسش‌نامه‌ای را به‌منظور آزمون رابطهٔ بین کنترل اجتماعی رسمی و غیررسمی با ترس از جرم تنظیم کرد و پس از توزیع، توانست ۵۰۵ نسخهٔ تکمیل‌شده را از ساکنان محله جمع‌آوری کند. پس از تجزیه و تحلیل، نتایج نشان داد که هم کنترل غیررسمی (به‌ویژه انسجام اجتماعی) و هم کنترل اجتماعی رسمی (اثربخشی برخورد پلیس با جرم و بازدارنده‌دانستن ترس از پلیس) با ترس از جرم و ناامنی رابطهٔ معنادار دارند.

1. Skogan
2. Jackson
3. Renaure

عضویت در گروه‌ها گاه به‌علت نیاز فرد به خود ادراکی و درحالت پریشانی و اندوه شکل می‌گیرد. براین‌اساس، هویت مذهبی زمانی که احساس ایمنی و امنیت فرد فرسایش یافته و تحلیل رفته است، می‌تواند بسیار مهم و تأثیرگذار باشد (یسلدکی^۱ و همکاران، ۲۰۱۰: ۶۱). هویت‌یابی از طریق گروهی مذهبی، در مقایسه با گروه‌های اجتماعی دیگر، احساس ثبات و اطمینان بیشتری به دست می‌دهد؛ حتی بیشتر از شبکه‌های اجتماعی سازمان‌یافته (گراهام^۲، ۲۰۱۰: ۱۴۵). از این‌رو، مذهب با هویت‌سازی مانع ایجاد احساس و اماندگی و ناامنی در فرد می‌شود.

ملاحظات نظری

در متون دینی، احکام و مقررات اسلامی اهمیت امنیت در همه عرصه‌ها و راه‌حل‌های تحقق امنیت اجتماعی بیش از نظام‌های حقوقی دیگر تحت مذاقه قرار گرفته است.^۳ برای شناخت دیدگاه اسلام درباره اهمیت امنیت رجوع به منابع اولیه اسلامی از بهترین راه‌هاست. اولین و مهم‌ترین منبع معارف اسلامی قرآن کریم است. از دیدگاه قرآن امنیت یکی از اهداف استقرار حاکمیت خداوند و خلافت صالحان است. تأمین امنیت نیز از اهداف جهاد قلمداد شده است و احساس امنیت از ویژگی‌های مؤمن است (قابل، ۱۳۸۰: ۲۴۱).

امنیت اجتماعی را باید در سایه تقوا، عدالت، ایمان، عمل صالح، رعایت حرمت و حقوق انسان‌ها، دفاع از مظلومان و محرومان، مبارزه با مفسدان و مجرمان، رفع فقر، تأمین معیشت مردم، حفظ آزادی‌های مشروع و حاکمیت قوانین و مقررات انسانی و الهی جست‌وجو کرد، همان‌طور که امنیت فردی هم از دیدگاه قرآن ناشی از ایمان واقعی و آرامش روحی و اطمینان و طمأنینه نفس و یاد خداوند است.^۴

امنیتی که اسلام به آن بها داده است امنیت همه‌جانبه است. اسلام هر نوع ایجاد ناامنی را ناروا می‌داند و هر نوع ایجاد رعب و وحشت را در دل‌های مسلمانانی که خلافتی مرتکب نشده‌اند جایز نمی‌شمارد. امام علی (ع) فرمود: «روا نیست برای مسلمان که مسلمانان را بترساند». ایشان ناامنی را در بعد شرف و حیثیت افراد نیز ناروا می‌داند. اسلام به قدری به امنیت اجتماعی مردم توجه دارد که حتی نگاه کردن به درون خانه دیگران را جایز نمی‌داند. بدون اجازه به خانه دیگران وارد شدن و نیز

1. Yesseldky
2. Graham

۳. نعمتان مجهولتان: الصحة و الامان

۴. الابدکر الله تطمئن القلوب (۲۸رعد)

نگاه کردن به خانه دیگران از محرمات به شمار می‌آید، به گونه‌ای که اگر شخص متعرض در جریان دفاع اهل خانه کشته شود، خونش هدر است.

در احادیث و روایات منقول از معصومان نیز امنیت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. امیرالمؤمنین علی (ع) در حدیثی فرموده‌اند: «بدترین جا برای سکونت جایی است که ساکنان آن امنیت نداشته باشند». امام صادق (ع) نیز در این باره فرموده‌اند: «سه چیز است که عموم مردم بدان نیازمندند: امنیت و عدالت و فراوانی نعمت». همان گونه که از این احادیث دانسته می‌شود، از نظر اولیای الهی که رهبران حقیقی بشرند مسئله امنیت از چنان اهمیتی برخوردار است که حتی موضوع عدالت نیز، که خود در ردیف والاترین ارزش‌های الهی و انسانی قرار دارد، در قیاس با آن در درجه دوم است؛ چراکه تا امنیت و آرامش در جامعه‌ای برقرار نباشد، برقراری عدالت نیز محال و ناممکن خواهد بود. در واقع، پایه‌ریزی و ایجاد تمدن و زندگی انسانی اصیل، که عدالت یکی از پایه‌ها و بنیان‌های آن است، بدون برقراری امنیت ممکن نیست (ذاکری‌هامانه، ۱۳۹۱: ۴۷).

به بیان قرآن و به مضمون روایتی که از امام باقر (ع) و امام صادق (ع) در تفسیر آیه هشتم سوره تکوین رسیده است، امنیت یکی از نعمت‌های بزرگ خداوند است و انسان‌ها باید در قیامت درباره این موهبت بزرگ پاسخگو باشند. به جهت جایگاه والای امنیت اجتماعی در جامعه بشری، قرآن به مؤمنان دستور می‌دهد که در راه خدا و رهایی مستضعفان قیام کنند و یکی از اهداف و پیامدهای این حرکت بزرگ را تأمین امنیت می‌داند.^۱

رسول گرامی اسلام فرمود: «دو نعمت است که ارزش آن بر مردم پوشیده است: یکی نعمت امنیت و دیگری نعمت سلامتی». امام صادق (ع) فرمود: «پنج چیز است که حتی اگر یکی از آنها برقرار نباشد، زندگی ناقص و ناگوار است، عقل نابود می‌شود و مایه دل‌مشغولی می‌گردد: اولین آن سلامتی و دومین آن امنیت است». حضرت علی (ع) هدف از پذیرش حکومت را برقراری امنیت اجتماعی برای مردم بیان کرد. باز آن حضرت در باب اهمیت امنیت اجتماعی فرمود: رفاه زندگی در امنیت است.^۲ بدترین وطن‌ها آن است که مردم در آن امنیت نداشته باشند.^۳

قرآن کریم ارزش ایجاد امنیت و آرامش خاطر را در حدی می‌داند که "عبادت خدا" را در گرو آن قرار می‌دهد.^۴ امنیت در کنار رفاه و برخورداری از نعمت‌های الهی چنان بااهمیت تلقی می‌شود

۱. آیه ۹۹ سوره بقره

۲. «رفاهیه لاعیش فی الامن».

۳. «شر البلاد بلد لا امن فیه».

۴. خداوند در آیه ۴ سوره قریش می‌فرماید: «باید قریش پروردگار این خانه را عبادت کنند. همو که از گرسنگی سیرشان کرد و از هراس ایمنیشان بخشید».

که بیش از همه نعمت‌ها شمرده شده است و تقوا و پرهیزگاری را برای تداوم آن لازم دانسته‌اند^۱ (قابل، ۱۳۸۰: ۲۴۱). در آیه ۲۰۵ سوره بقره، امنیت و رفاه از مصادیق نعمت‌های الهی شمرده شده‌اند. در خطبه ۲۲۲ نهج‌البلاغه نیز عزت و امنیت پاداش خداوند متعال به انسان‌های صالح معرفی شده است (زاهدی‌اصل، ۱۳۸۰: ۲۰). «اگر جایی امن نباشد قابل سکونت نیست، هر چند تمام نعمت‌های دنیا در آن جمع باشد و اصولاً شهر و دیار و کشوری که فاقد نعمت امنیت است سایر نعمت‌ها را نیز از دست خواهد داد» (مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۰: ۳۳۶).

در آیه دیگری^۲ سه ویژگی برای سرزمینی آباد و قابل سکونت بیان شده که به ترتیب عبارت‌اند از: امنیت، اعتماد و اطمینان به تداوم حیات در آن و وجود رزق و روزی فراوان. کسانی که می‌خواهند سرزمینی آباد و آزاد و مستقل داشته باشند باید قبل از هر چیز به مسئله امنیت بپردازند. سپس باید مردم را به آینده‌شان در آن منطقه امیدوار کرد و به دنبال آن چرخ‌های اقتصادی را به حرکت درآورد. جالب توجه آنکه در این آیه محروم شدن از این سه نعمت الهی که امنیت نیز یکی از آنها و درحقیقت مهم‌ترین آنهاست عذاب و نعمت الهی دانسته شده و اعلام شده است که خداوند درمقابل ناسپاسی اهل آن قریه لباسی از گرسنگی و ترس بر اندام آنها پوشانید و با سلب امنیت از آنها و گرفتار کردنشان به قحطی و گرسنگی کیفر کافران آنان را به‌سختی عطا فرمود!

از دیدگاه قرآن، نخستین نیاز زندگی اجتماعی انسان داشتن «امنیت» است و تا در جامعه‌ای حتی کوچک و چندنفره امنیت برقرار نباشد، هر نوع تلاش و فعالیت نیز بی‌ثمر می‌ماند و استفاده از مزایای زندگی فردی و اجتماعی برای آدمی گوارا نخواهد بود. هر پدیده اجتماعی که با توحید و آن هدف اصیل و الهی (کمال) مغایر باشد، به نوعی فضای امن عبودیت و بندگی را از بین می‌برد و زمینه ناامنی مذهبی و فرهنگی را فراهم می‌آورد. به همین دلیل در آیات متعددی از قرآن کریم، خداوند متعال مسلمانان را به جهاد با عوامل ناامنی فرا می‌خواند تا با از بین رفتن این عوامل،

رتال جامع علوم انسانی

۱. حضرت ابراهیم خلیل همراه فرزندش حضرت اسماعیل از خداوند می‌خواهند که محیط کعبه را وادی امن قرار دهد و خداوند نیز این درخواست را اجابت می‌کند تا معلوم گردد که اهمیت و ارزش امنیت چنان است که پیامبران برای تحصیل آن کوشش کنند و خدا را به یاری طلبند.

۲. «وضرب الله مثلاً قریه كانت ءامنة مطمئنه یأتیها رزقها رغداً من كل مكان...» (نحل، ۱۱۲): «خداوند (برای آنان که کفران نعمت می‌کنند) مثالی زده است. منطقه‌ای را که امن و آرام و مطمئن بوده و همواره روزیاش به طور وافر از هر مکانی فرامی‌رسیده است...».

امنیت اجتماعی در سطح جامعه برقرار شود و بندگان خداوند در سایه این امنیت آسوده‌خاطر به بندگی خداوند و کسب فضایل پردازند.^۱

درباب تأثیر مذهب بر احساس امنیت اجتماعی، فروم معتقد است که در قرون اولیه، انسان‌ها از اسطوره‌ها و مذهب برای برقراری پیوند بین طوایفشان استفاده می‌کردند. زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی آنها با کلیسا پیوند یافته بود. کلیسا به آنها امنیت می‌داد و عشق به خدا نیز امنیت را به آنها عرضه می‌کرد (لاندین، ۱۳۷۸: ۲۹۹).

ویور گروه‌های ملی قومی و مذهبی را یگانه مخاطبان امنیت اجتماعی می‌داند. او در پاسخ به سؤال «امنیت اجتماعی چه خواهد بود؟» توضیح می‌دهد که گروه‌های بزرگ دارای هویت هستند، یعنی اعضای گروه براساس تعلقاتی (دینی، قومی یا ملی) به یکدیگر پیوند خورده‌اند و به جهت همین اشتراک‌ها میان خود احساس پیوستگی می‌کنند (نویدینیا، ۱۳۸۲: ۶۲). حال زمانی که هویت چنین گروه‌هایی تهدید شود مسئله امنیت اجتماعی مطرح خواهد شد. به بیان دیگر، زمانی که حیات سخت‌افزاری جامعه دچار خطر شود برعهده سازمان امنیت ملی است که با تهدید مقابله کند (مک‌کین و لیتل، ۱۳۸۰: ۱۱-۲۹). اما زمانی که امنیت جامعه در بخش نرم‌افزاری در معرض خطر قرار گیرد سازمان امنیت اجتماعی با ایجاد حریم برای جامعه از هویت آن دفاع می‌کند.

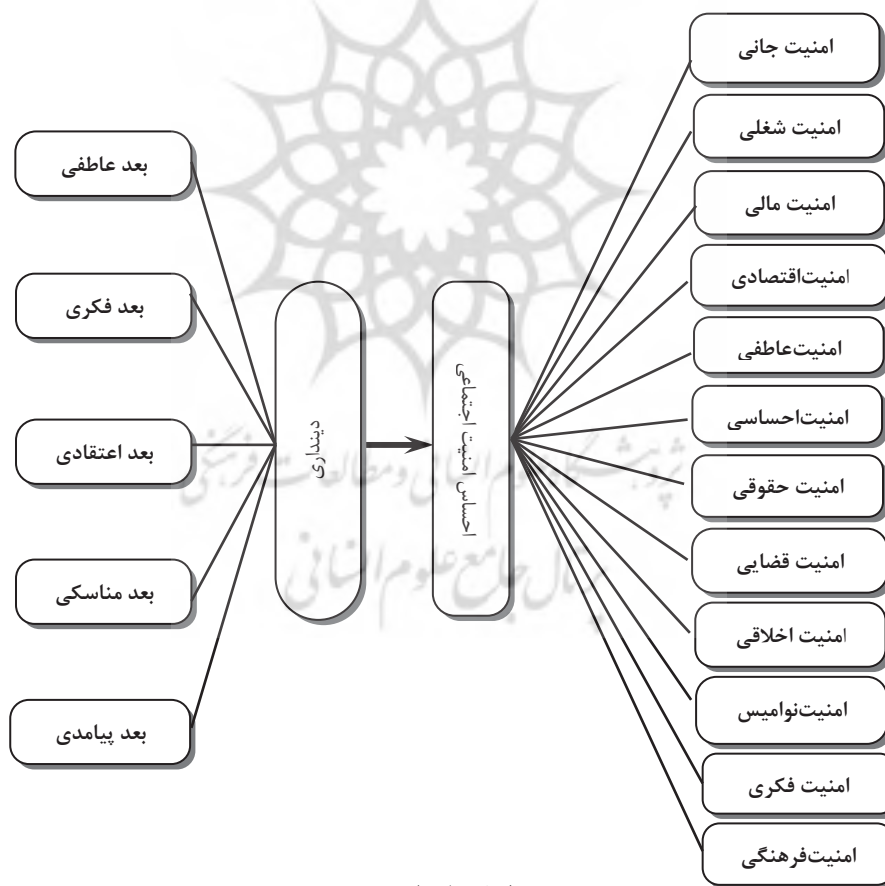
وبر نیز مانند دورکیم به اهمیت نهادهای مذهبی در تأمین نظم و بالتبع امنیت جامعه اشاره می‌کند. به عقیده او مذهب باعث نهادینه‌شدن ارزش‌ها می‌شود و ارزش‌های نهادینه‌شده نظم اجتماعی را شکل می‌دهند. نظم اجتماعی نیز باعث برقراری امنیت می‌شود (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۱: ۳). ازسوی دیگر، بوزان امنیت اجتماعی را توان پایدارماندن الگوهای سنتی زبان، فرهنگ و هویت مذهبی و قومی، همراه با تکامل پذیرفتنی آنها در جامعه تعریف می‌کند. او درخصوص چندبعدی بودن امنیت بر این باور است که باید تأثیر فرهنگ، محیط زیست، تمدن و، از همه مهم‌تر، مذهب را فهمید.

به عقیده پترسون (۱۹۹۰) فرد باایمان به این دلیل که خداوند را حامی و مراقب خود می‌داند، احساس رهاشدگی، پوچی و تنهایی نمی‌کند (عابدی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۷). اتکا به نیروی الهی

۱. ازجمله آیه ۱۹۳ سوره بقره: «و قاتلوهم حتی لا تكون فتنه و يكون الدين لله فإن انتهوا فلا عدوان إلا على الظالمين»: «و با آنها پیکار کنید تا فتنه (و بت‌پرستی و سلب آزادی از مردم) باقی نماند و دین مخصوص خدا گردد؛ پس اگر (از روش نادرست خود) دست برداشتند (مزاحم آنها نشوید زیرا) تعدی جز بر ستمکاران روا نیست».

در این افراد و فقدان حس تنهاماندن مانع بروز احساس ناامنی در آنها می‌شود (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۱: ۷).

پارسونز هم معتقد است به دلیل وجود نهادهایی مانند مذهب که حافظ ارزش‌هاست و افراد را به وفاداری به ارزش‌ها ترغیب می‌کند و نیز به دلیل وجود اشکال سازمان‌یافته‌ای مانند خانواده و نظام‌های تعلیم و تربیت که ارزش‌های استقرار یافته را به اعضای جدید جامعه القا می‌کنند، در هر جامعه، ارزش‌ها رویه‌سوی ثبات دارند. ارزش‌های ثابت و منظم نیز احساس آرامش و امنیت اجتماعی در بر خواهند داشت (ذاکری‌هامانه، ۱۳۹۰: ۱۸۶). به هر حال، در فرهنگ اسلامی به‌ویژه آیات و روایات بر اهمیت امنیت بسیار تأکید شده است. این تأکید این نکته را به ذهن متبادر می‌کند که روحیه مذهبی تأثیر مثبتی بر احساس امنیت افراد اجتماع خواهد داشت. بنابراین انتظار داریم افراد با روحیه مذهبی بالا احساس امنیت بیشتری داشته باشند.

نمودار ۱. مدل نظری تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به‌لحاظ اجرا از نوع پیمایشی است. به‌منظور تدوین پیشینه نظری و سوابق تجربی تحقیق از روش کتابخانه‌ای (اسنادی) بهره گرفته شده است. این مطالعه از نظر معیار زمان، مقطعی، به‌لحاظ ماهیت، کاربردی و به‌لحاظ وسعت پهنانگر است. جمعیت آماری تحقیق شامل همه افراد ۱۸ ساله و بالای ۱۸ سال ساکن شهر یزد در زمان مطالعه بوده‌اند که با استفاده از فرمول کوکران ۲۴۶ نفر از آنها به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای متناسب تحت مطالعه قرار گرفتند. ابزار به‌کاررفته در این پژوهش پرسش‌نامه است. در این تحقیق از اعتبار محتوایی استفاده شده است. به‌همین‌منظور با چند نفر از استادان و متخصصان درباره پرسش‌نامه تدوین‌شده مشورت به عمل آمد و با استفاده از نظر آنها پرسش‌نامه اصلاح شد. برای سنجش پایایی نیز از آلفای کرونباخ بهره گرفته شد. داده‌ها به کمک نرم‌افزار اس. پی. اس. تحلیل شدند.

جدول ۱. ضرایب پایایی ابعاد مختلف احساس امنیت اجتماعی و دین‌داری

ضریب پایایی (آلفای کرونباخ)	شاخص	ضریب پایایی (آلفای کرونباخ)	شاخص
۰/۷۹	احساس امنیت نوامیس	۰/۷۴	احساس امنیت جانی
۰/۷۱	احساس امنیت فرهنگی	۰/۷۵	احساس امنیت شغلی
۰/۷۰	احساس امنیت اخلاقی	۰/۷۳	احساس امنیت مالی
۰/۷۲	دین‌داری	۰/۷۱	احساس امنیت اقتصادی
۰/۷۰	بعد اعتقادی	۰/۷۶	احساس امنیت حقوقی
۰/۸۸	بعد عاطفی	۰/۷۲	احساس امنیت قضایی
۰/۷۶	بعد پیامدی	۰/۷۸	احساس امنیت احساسی
۰/۷۳	بعد مناسکی	۰/۷۶	احساس امنیت اعتقادی
۰/۷۰	بعد دانشی	۰/۷۴	احساس امنیت عاطفی
۰/۸۷	احساس امنیت اجتماعی		

اندازه‌گیری متغیرها

میزان احساس امنیت اجتماعی: احساس امنیت اجتماعی به فقدان هراس از تهدیدشدن یا به‌مخاطره‌افتادن ویژگی‌های اساسی و ارزش‌های انسانی و نبود ترس از تهدید حقوق و آزادی‌های مشروع گفته می‌شود (افشار، ۱۳۸۵: ۶۱).

به منظور سنجش میزان احساس امنیت اجتماعی، این مقوله در دوازده بعد جداگانه شامل احساس امنیت مالی، جانی، اقتصادی، شغلی، اخلاقی، فرهنگی، عاطفی، احساسی، فکری، - حقوقی، قضایی و نوامیس سنجیده شد و برای هر بعد چهارگویه و جمعاً ۴۸ گویه در طیفی شش درجه‌ای در نظر گرفته شد.

سازه احساس امنیت اجتماعی از حاصل جمع گویه‌های پیش‌گفته ساخته شد که کمترین امتیاز ۴۸ و بیشترین امتیاز ۲۸۸ بود. برای سنجش هریک از ابعاد سازه احساس امنیت چهارگویه در نظر گرفته شد که کمترین امتیاز ۴ و بیشترین امتیاز ۲۴ به دست آمد و نمره بالاتر به معنای احساس امنیت بیشتر بود و بالعکس.

دین‌داری: پذیرش تمام یا بخشی از عقاید، اخلاقیات و احکام دینی است، به نحوی که شخص دین‌دار خود را به تبعیت از این مجموعه ملزم بداند (افشانی، ۱۳۸۵: ۱۰۵). عرصه‌ها و ابعاد دین‌داری طبق الگوی گلاک و استارک عبارت‌اند از: بعد اعتقادی یا باور دینی، بعد مناسکی یا اعمال دینی، بعد عاطفی یا تجربی، بعد فکری یا دانش دینی و بعد پیامدی یا آثار دینی. به منظور سنجش میزان دین‌داری پاسخگویان این متغیر در پنج‌بعد مزبور (هرکدام سه‌گویه) و با پانزده سؤال سنجیده شد. ابعاد اعتقادی، پیامدی و عاطفی دین‌داری پاسخگویان در طیفی پنج‌قسمتی (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) اندازه‌گیری شد که برحسب نوع گویه، از ۱ تا ۶ امتیاز به آن اختصاص داده شد. در بعد مناسکی و فکری گویه‌ها در طیفی پنج‌قسمتی (اصلاً تا خیلی زیاد) ارزش‌گذاری شدند که برحسب نوع گویه، از صفر تا ۵ امتیاز به آنها اختصاص داده شده است.

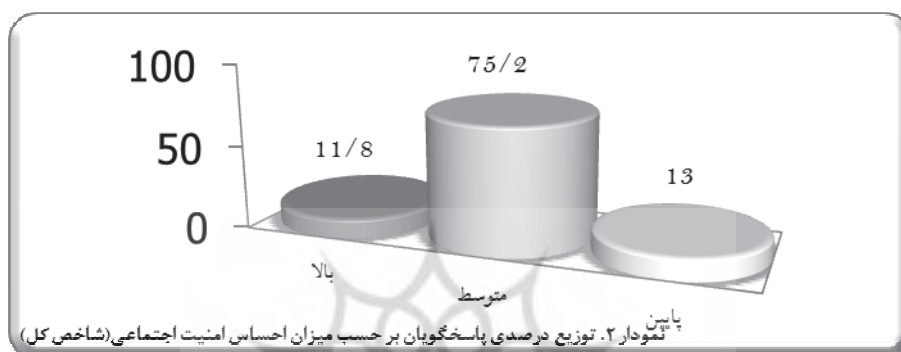
یافته‌های پژوهش

اطلاعات توصیفی حکایت از آن دارد که تقریباً نیمی از جمعیت تحت مطالعه (۱۲۹ نفر) را مردان و بقیه را زنان تشکیل می‌دهند. بیش از نیمی از جمعیت نمونه را نیز افراد متأهل (معادل ۱۶۲ نفر) و مابقی را مجردها تشکیل داده‌اند. اکثر پاسخگویان تحصیلاتی بالاتر از دیپلم داشته‌اند و به لحاظ متغیر سن نیز میانگین سنی جمعیت حدوداً ۳۲ سال است.

جدول ۲. توزیع درصدی ویژگی‌های پاسخگویان تحقیق

جنس	درصد	وضع تأهل	درصد	احساس امنیت	درصد
مرد	۵۲/۴	مجرد	۳۴/۱	پایین	۱۳
زن	۴۷/۶	متأهل	۶۵/۹	متوسط	۷۵/۲
				بالا	۱۱/۸

پاسخگویان به‌لحاظ پایگاه اجتماعی-اقتصادی، کیفیت منطقه‌ای که در آن ساکن هستند و میزان احساس امنیت اجتماعی در سه‌گروه پایین، متوسط و بالا رده‌بندی شده‌اند. اکثر پاسخگویان در این سه‌مقوله (۷۹/۷ درصد از نظر پایگاه اجتماعی- اقتصادی؛ ۶۹/۵ درصد از نظر منطقه سکونت شهری و ۸۴/۱ درصد به‌لحاظ میزان احساس امنیت) در رده میانی قرار گرفته‌اند.

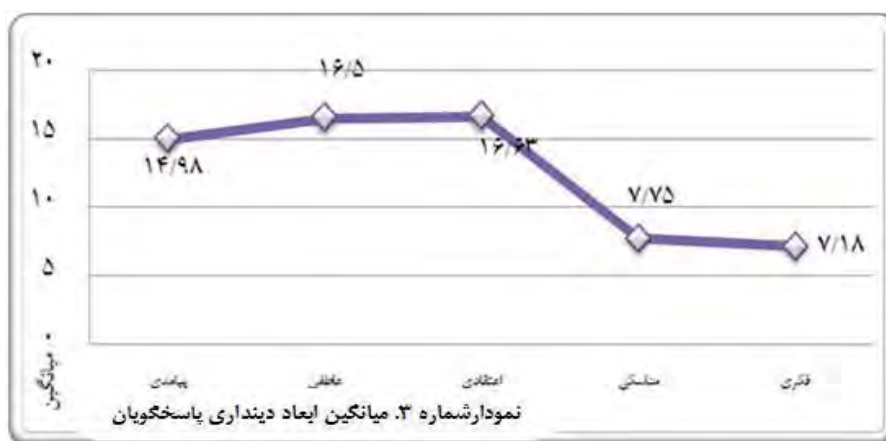

میزان دین‌داری پاسخگویان نیز با توجه به میانگین ۶۲/۰۴ در دامنه ۲۷ (کمترین داده) و ۸۰ (بیشترین داده)، در حد بالا گزارش شد. در جدول ۳ حداقل و حداکثر نمره و میانگین و انحراف معیار به تفکیک ابعاد آمده است.

جدول ۳. توزیع فراوانی ابعاد دین‌داری

ابعاد	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
پیامدی	۱۴/۹۸	۲/۶۷	۶	۱۸
عاطفی	۱۶/۵۰	۱/۹۷	۵	۱۸
اعتقادی	۱۶/۶۳	۲/۰۷	۸	۱۸
مناسکی	۷/۷۵	۳/۲۳	۰	۱۵
فکری	۷/۱۸	۲/۸۳	۱	۱۵
دین‌داری (شاخص کل)	۶۴/۰۴	۹/۱۴	۲۷	۸۰

دین‌داری در پژوهش حاضر در پنج‌بعد مجزا سنجیده شده است که درحالت کلی میانگین دین‌داری پاسخگویان در تمام ابعاد بالاتر از سطح متوسط قرار دارد. به عبارت دیگر، پاسخگویان به‌لحاظ میزان دین‌داری در سطح بالایی قرار گرفته‌اند.

احساس امنیت اجتماعی نیز مشتمل بر دوازده بعد است. از این میان بعد احساس امنیت نوامیس با میانگین ۱۱/۷۶ بیشترین و بعد احساس امنیت فرهنگی با میانگین ۵/۷۳ کمترین میزان را به خود اختصاص داده‌اند. میانگین شاخص کلی احساس امنیت اجتماعی نیز با توجه به کمترین و بیشترین مقدار، که ۲۳ و ۱۷۰ بوده است، ۱۰۵/۰۱ به دست آمد که احساس امنیت متوسط پاسخگویان را نشان می‌دهد.

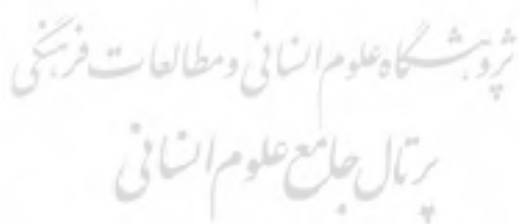
جدول ۴. توزیع فراوانی ابعاد احساس امنیت اجتماعی

ابعد	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
احساس امنیت عاطفی	۱۰/۵۹	۳/۷۷	۰	۲۰
احساس امنیت احساسی	۹/۲۱	۲/۷۲	۰	۱۵
احساس امنیت حقوقی	۹/۴۵	۳/۳۲	۰	۲۰
احساس امنیت نوامیس	۱۱/۷۶	۴/۱۱	۰	۲۰
احساس امنیت فرهنگی	۵/۷۳	۲/۷۷	۰	۱۶
احساس امنیت قضایی	۷/۵۲	۳/۴۲	۰	۱۷
احساس امنیت فکری	۷/۷۴	۳/۹۸	۰	۱۸
احساس امنیت اخلاقی	۸/۰۷	۳/۵۰	۰	۲۰
احساس امنیت اقتصادی	۸/۱۳	۳/۵۱	۰	۱۷
احساس امنیت مالی	۸/۷۶	۳/۶۸	۰	۱۸
احساس امنیت شغلی	۸/۱۰	۲/۹۶	۰	۱۸
احساس امنیت جانی	۶/۷۷	۴/۳۲	۰	۱۸
احساس امنیت اجتماعی (شاخص کل)	۱۰۵/۰۱	۲۴/۲۰	۲۳	۱۷۰

دین‌داری از متغیرهایی است که پیش‌بینی می‌شود تأثیر معناداری بر میزان احساس امنیت اجتماعی افراد داشته باشد. به‌منظور سنجش رابطه میزان دین‌داری و میزان احساس امنیت اجتماعی ساکنان شهر یزد از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ آمده است.

یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که بین متغیر میزان احساس امنیت اجتماعی و میزان دین‌داری رابطه مثبت معنادار با شدت متوسط وجود دارد. به عبارت روشن‌تر، هرچه میزان دین‌داری و روحیه مذهبی افراد جامعه بالاتر باشد، میزان احساس امنیت اجتماعی آنان افزایش و احساس ناامنی آنان کاهش می‌یابد.

نتایج آزمون پیرسون در زمینه ابعاد دین‌داری و ابعاد احساس امنیت اجتماعی حکایت از رابطه مثبت معنادار بین ابعاد فکری، مناسکی، اعتقادی، عاطفی و پیامدی با احساس امنیت اجتماعی دارد. از دیگر سو نیز اغلب ابعاد احساس امنیت اجتماعی با متغیر دین‌داری رابطه مستقیم معنادار دارند. پس هرچه میزان دین‌داری افراد افزایش یابد، میزان احساس امنیت مالی، شغلی، عاطفی، احساسی، حقوقی، اخلاقی، قضایی و فکری بیشتر خواهد شد.

جدول ۵. ماتریس همبستگی بین میزان دین‌داری و ابعاد آن با ابعاد مختلف احساس امنیت اجتماعی

ابعاد	بعد اعتقادی	بعد مناسکی	بعد فکری
	ضریب کترسون	ضریب کترسون	ضریب کترسون
امنیت جانی	۰/۰۵۶	۰/۰۷۱	۰/۰۵۶
امنیت عاطفی	۰/۳۷۷**	۰/۴۸۸*	۰/۳۷۷**
امنیت احساسی	۰/۳۶۶**	۰/۴۵۳**	۰/۳۶۶**
امنیت حقوقی	۰/۱۶۵**	۰/۳۷۹**	۰/۱۶۵**
امنیت نوامیس	۰/۱۴۷*	۰/۱۵۵*	۰/۱۴۷*
امنیت فرهنگی	۰/۰۴۸	۰/۰۳۳	۰/۰۴۸
امنیت قضایی	۰/۱۹۴**	۰/۲۲۳**	۰/۱۹۴**
امنیت فکری	۰/۱۸۱**	۰/۳۰۷**	۰/۱۸۱**
امنیت اخلاقی	۰/۳۰۹**	۰/۲۸۱**	۰/۳۰۹**
امنیت اقتصادی	۰/۰۵۴	۰/۰۷۰	۰/۰۵۴
امنیت مالی	۰/۱۱۷	۰/۱۹۶**	۰/۱۱۷
امنیت شغلی	۰/۱۵۵*	۰/۳۳۷**	۰/۱۵۵*
احساس امنیت اجتماعی	۰/۳۷۴**	۰/۳۷۸**	۰/۳۷۴**

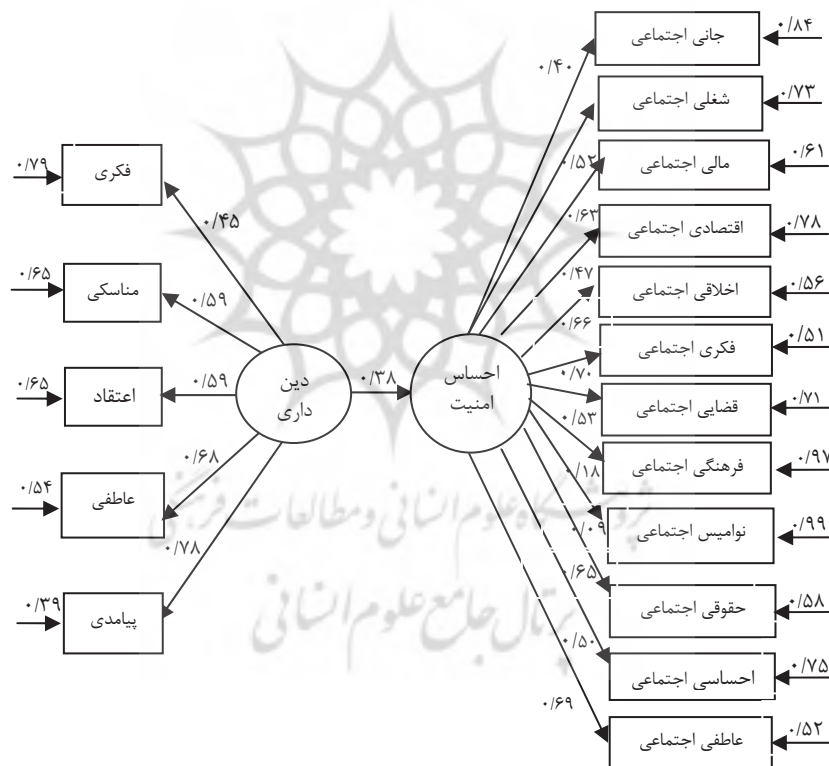
نقش دین‌داری در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی (مطالعه‌ای در شهر بزد)

ابعاد	کمی	کیفیت	نسبتی
	ضریب همبستگی	ضریب همبستگی	ضریب همبستگی
امنیت جانی	۰/۰۹۸	۰/۰۲۰	۰/۰۴۰
امنیت عاطفی	۰/۳۴۳**	۰/۱۹۳**	۰/۳۵۶**
امنیت احساسی	۰/۱۹۶**	۰/۱۶۹**	۰/۳۸۷**
امنیت حقوقی	۰/۱۹۰**	۰/۱۶۱*	۰/۳۷۸**
امنیت نوامیس	۰/۰۳۱	۰/۰۱۳	۰/۱۲۱
امنیت فرهنگی	-۰/۱۰۲	-۰/۰۶۹	-۰/۰۴۲
امنیت قضایی	۰/۱۴۱*	۰/۱۲۵*	۰/۱۲۴**
امنیت فکری	۰/۱۰۸	۰/۲۳	۰/۲۵۶**
امنیت اخلاقی	۰/۱۸۱**	۰/۱۵۶*	۰/۳۷۷**
امنیت اقتصادی	۰/۰۴۹	-۰/۰۲۵	۰/۰۵۶
امنیت مالی	۰/۱۲۴	۰/۱۳۹*	۰/۱۹۳**
امنیت شغلی	۰/۱۴۱*	۰/۱۱۸	۰/۳۱۶**
احساس امنیت اجتماعی	۰/۱۸۲**	۰/۱۶۹**	۰/۳۴۴**

* معنی‌دار در سطح کمتر از ۰/۰۵ ** معنی‌دار در سطح کمتر از ۰/۰۱

الگوسازی معادله‌های ساختاری^۱

نتایج تحلیل معادلات ساختاری در نمودار ۴ منعکس شده است. دو متغیر اصلی این تحقیق یعنی میزان احساس امنیت اجتماعی و دین‌داری از نوع متغیرهای مکنون هستند. چنان‌که ملاحظه می‌شود، مهم‌ترین معرف‌های سازه مکنون میزان احساس امنیت اجتماعی به ترتیب بعد فکری، بعد عاطفی و بعد اخلاقی بوده‌اند، ضمن اینکه مهم‌ترین معرف‌های سازه مکنون دین‌داری به ترتیب، بعد پیامدی، عاطفی، اعتقادی، مناسکی و فکری بوده است. همان‌طور که در نمودار ۴ مشاهده می‌شود، میزان تأثیر دین‌داری بر احساس امنیت اجتماعی ۰/۳۸ است که نشان‌دهنده وجود رابطه مستقیم این دو متغیر است؛ یعنی افزایش دین‌داری باعث افزایش احساس امنیت اجتماعی می‌شود.

1. Structural Equation Modeling (SEM)

نمودار ۴. مدل معادله ساختاری، تأثیر دین‌داری بر احساس امنیت اجتماعی
جدول ۶ شاخص‌های نیکویی برازش

شاخص	کای اسکویر هنجار شده	AGFI	GFI	NNFI	RMR	RMSEA
مقدار	۱/۱۶	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۰۸۵	۰/۰۴۴

شاخص‌های برازش مدل نشان می‌دهد که مدل از برازش خوبی برخوردار است. به‌منظور بررسی برازش مدل پیشنهادی چند شاخص در کانون توجه قرار گرفت. یکی از این شاخص‌ها شاخص نیکویی برازش (GFI)^۱ است. دامنه تغییرات شاخص مزبور بین صفر و یک است. هرچه مقدار محاسبه‌شده به یک نزدیک‌تر باشد، برازش مدل بهتر است. در مدل حاضر GFI معادل ۰/۹۸ به دست آمده است. بنابراین می‌توان گفت مدل دارای برازش خوبی است. سایر شاخص‌های نیکویی برازش نیز در دامنه مطلوب قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

امنیت پدیده‌ای چندبعدی است و مطالعه میزان امنیت در جامعه به‌لحاظ عوامل مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی امکان‌پذیر است، اما عموم صاحب‌نظران بر این باورند که میزان احساس امنیت در جامعه به‌اندازه وجود آن اهمیت دارد. چون واکنش‌هایی که فرد در جامعه درقبال ناامنی نشان خواهد داد تابع میزان دریافت و ادراک او از امنیت خواهد بود، احساس امنیت متغیری کلیدی در این زمینه محسوب می‌شود (عربی، ۱۳۸۴: ۲۰۸). ازدیگر سو، آگاهی از میزان احساس آسایش، آرامش، عدالت و امنیت شهروندان جامعه و فراهم‌آوردن زمینه‌های شکل‌گیری و بسط احساس امنیت و آرامش خاطر در آنها از اولویت‌های برنامه‌ریزان پیشرفت فرهنگی و اجتماعی خواهد بود. بنابراین، توجه به وضعیت احساس امنیت اجتماعی در جامعه و به‌خصوص توجه به نقش اثرگذار دین‌داری و برخورداری از روحیه مذهبی در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی ضروری به نظر می‌رسد.

مطالعه حاضر با هدف بررسی رابطه دین‌داری و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد انجام گرفت. از بین ۲۴۶ نفر حجم نمونه، ۵۲/۴ درصد جمعیت را مردان و مابقی را زنان تشکیل دادند. بیشتر حجم نمونه آماری (حدود ۶۶ درصد) متأهل بودند و ۸۵ درصد پاسخگویان تحصیلات بالاتر از دیپلم داشته‌اند. به‌لحاظ میزان احساس امنیت اجتماعی، اکثر

1. Goodness of Fit Index

پاسخگویان (۸۴/۱ درصد) در رده متوسط، ۱۴/۲ درصد در رده پایین و فقط ۱/۶ درصد در رده بالا قرار داشتند.

در این تحقیق رابطه میزان دین‌داری و احساس امنیت اجتماعی به‌منزله فرضیه اصلی تحقیق تحت آزمون قرار گرفته است. درباب تأثیر مذهب بر میزان احساس امنیت اجتماعی، فروم معتقد است در قرون اولیه، انسان‌ها از اسطوره‌ها و مذهب برای پیوند دادن بین طوایفشان استفاده می‌کردند. زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی آنها با کلیسا پیوند یافته بود. کلیسا به آنها امنیت می‌داد و عشق به‌خدا امنیت را به آنها عرضه می‌کرد. وبر نیز مانند دورکیم به اهمیت نهادهای مذهبی در تأمین نظم و بالتبع امنیت جامعه اشاره می‌کند. ازسوی دیگر، بوزان امنیت اجتماعی را توان پایدارماندن الگوهای سنتی زبان، فرهنگ و هویت مذهبی و قومی، همراه با تکامل آنها در جامعه تعریف می‌کند. پارسونز هم معتقد است به‌دلیل وجود نهادهایی مانند مذهب که حافظ ارزش‌هاست و افراد را به وفاداری به ارزش‌ها ترغیب می‌کند و نیز به دلیل وجود اشکال سازمان‌یافته‌ای مانند خانواده و نظام‌های تعلیم و تربیت که ارزش‌های استقرار یافته را به اعضای جدید جامعه القا می‌کنند، در هر جامعه، ارزش‌ها روبه‌سوی ثبات دارند. ارزش‌های ثابت و منظم دربردارنده احساس آرامش و امنیت اجتماعی خواهند بود. به‌هرحال در فرهنگ اسلامی به‌ویژه آیات و روایات بر اهمیت امنیت تأکید فراوان شده است که این نکته را به ذهن متبادر می‌کند که روحیه مذهبی تأثیر مثبتی بر احساس امنیت افراد اجتماع خواهد داشت. بنابراین، هم‌سو با نظریات فروم، وبر، دورکیم و پارسونز، یافته‌های تحقیق حاضر همبستگی مثبت و معنادار میزان دین‌داری و احساس امنیت اجتماعی را نشان می‌دهد. بنابراین هرچه روحیه مذهبی و اعتقاد دینی افراد بالاتر باشد، آنها ناامنی کمتری احساس خواهند کرد. البته این یافته با نتایج تحقیق پورا احمد و همکاران (۱۳۹۱) نیز هم‌خوانی دارد.

قرآن کریم برای برقراری و تأمین امنیت اجتماعی راهکارهای فراوانی ارائه داده است، از جمله: ۱. توجه به عبادت و یاد خدا: قرآن کریم همواره انسان‌ها را متذکر این معنا می‌گرداند که اگر طالب آسایش و آرامش هستید راهی جز روی آوردن به یاد خدا فرا روی شما نیست. ۲. اجرای حدود اسلامی: مجریان حکومت اسلامی باید اجرای قوانین و مقررات را با جدیت دنبال کنند. برای نمونه، دو گناه بزرگ قتل و دزدی از جمله عواملی هستند که اگر درباب آنها هرگونه سهل‌انگاری و مسامحه‌ای صورت گیرد بسیار زودتر از آنچه تصور کنید در جامعه فراگیر می‌شوند و امنیت اجتماعی را به طور جدی تهدید می‌کنند (ذاکری همامانه، ۱۳۹۱). حاصل آنکه

۱. «الذین آمنوا و تطمئن قلوبهم بذكر الله ألا بذكر الله تطمئن القلوب» (رعد، ۲۸).

درجهت حذف یا کاهش تبعات شکل‌گیری و نضج احساس ناامنی اجتماعی و با توجه به نقش معنادار متغیر دین‌داری و ابعاد پنج‌گانه آن در تبیین متغیر احساس امنیت اجتماعی و ابعاد دوازده‌گانه آن، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

استفاده از قابلیت‌ها و توان نیروی انتظامی و ارگان‌های مسئول دیگر جهت افزایش امنیت و احساس امنیت اجتماعی در جامعه از طریق پخش بروشورهایی دربارهٔ مباحث مذهبی و تفهیم و تعمیق ارزش‌های دینی در بین شهروندان؛

ارتقای سطح آگاهی و شناخت عمومی به‌منظور تحکیم نظم و انضباط: توجه به نقش آموزش و پرورش در زمینهٔ افزایش آگاهی عمومی از عوامل مختل‌کنندهٔ امنیت اجتماعی و آموزش شیوه‌های کاهش و رفع تهدیدها در سطح مدرسه‌ها و تقویت اطلاع‌رسانی به دانش‌آموزان در زمینهٔ مزبور. از دیگر راهکارهای آموزشی توصیه‌شده برای آموزش و پرورش می‌توان موارد زیر را نام برد: آموزش آشنایی با قوانین به آحاد جامعه، آموزش مقابله با مشکلات خصوصاً به کودکان، نوجوانان و جوانان، آموزش پیش‌گیری از آسیب‌های اجتماعی به شیوه‌های مختلف در مدرسه‌ها و دانشگاه‌ها درجهت افزایش میزان احساس امنیت اجتماعی در سطح جامعه؛

انجام حمایت‌های همه‌جانبه از مساجد در محله‌های شهری درجهت ارائهٔ برنامه‌هایی به‌منظور تقویت بعد دانشی و فکری دین‌داری؛

استفاده از ظرفیت صداوسیما استان جهت تولید و پخش برنامه‌هایی با محتوای مذهبی و دینی به‌منظور ایجاد حس آرامش و امنیت روانی- اجتماعی در افراد جامعه؛

تقویت حمایت‌های مادی و معنوی تشکل‌های مردم‌نهاد و مؤسسه‌های خیریهٔ فعال در حوزهٔ امور دینی، فرهنگی و اجتماعی به‌منظور فراهم‌آوردن دوره‌های آموزشی برای زنان خانه‌دار و افرادی که کمتر با ارگان‌هایی چون اداره‌ها، مدرسه‌ها، دانشگاه‌ها و... مرتبط‌اند و تمرکز بر تقویت روحیهٔ مذهبی و دین‌داری در آنها.

منابع

افشار، زین‌العابدین (۱۳۸۵) امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران، پایان‌نامهٔ کارشناسی‌ارشد، دانشکدهٔ علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

افشانی، سیدعلیرضا (۱۳۸۵) تبیین جامعه‌شناختی گرایش به خرافات در ایران، پایان‌نامهٔ کارشناسی‌ارشد، دانشگاه اصفهان.

امیرکافی، مهدی (۱۳۸۰) «بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: شهر تهران)»، تحقیقات علوم اجتماعی/ایران، شمارهٔ ۱: ۲۴-۳۹.

- بیات، بهرام (۱۳۸۸) «بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی (با تأکید بر رسانه‌های جمعی، عملکرد پلیس و بروز جرایم)»، *انتظام اجتماعی*، سال اول، شماره ۱: ۳۱-۵۵.
- پوراحمد، احمد و همکاران (۱۳۹۱) «بررسی رابطه دین‌داری و احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی (مورد مطالعه: شهرستان کوهدشت)»، *پژوهش‌های راهبردی نظم و امنیت اجتماعی*، سال اول، شماره ۱: ۱-۲۰.
- خلیلی، رضا (۱۳۸۱) «مهاجرت نخبگان، پدیده‌ای اجتماعی یا موضوع امنیت ملی»، *مطالعات راهبردی*، سال پنجم، شماره ۲: ۴۲۳-۴۴۱.
- ذاکری‌هامانه، راضیه (۱۳۹۰) بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مطالعه موردی: شهر یزد)، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد.
- زاهدی‌اصل، محمد (۱۳۸۰) «امنیت اجتماعی زیرساخت سلامت اجتماعی»، *فصلنامه مددکاری اجتماعی*، شماره ۸: ۱۸-۳۱.
- زاهدی‌اصل، محمد (۱۳۸۵) «امنیت روانی اجتماعی از منظر مددکاری اجتماعی»، *مجموعه مقالات همایش بررسی نقش روان‌شناسی، مشاوره و مددکاری اجتماعی در تأمین و توسعه امنیت روانی-اجتماعی*، معاونت اجتماعی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران: ۴۹-۸۴.
- سعیدی، محمدرضا (۱۳۸۲) *تبیین کارکردی روابط خانواده و جرایم اجتماعی*، تهران: پژوهشکده خانواده.
- شریفی درآمدی، پرویز و همکاران (۱۳۸۸) *خانواده‌ها، متخصصان و کودکان استثنایی*، تهران: فراروان.
- صمدی بگه‌جان، جمیل (۱۳۸۴) امنیت اجتماعی در شهر سنندج، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- عابدی، احمد؛ شواخی، علیرضا و تاجی، مریم (۱۳۸۷) «رابطه بین ابعاد دین‌داری با شادی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر اصفهان»، *دو فصلنامه مطالعات اسلام و روان‌شناسی*، سال اول، ش ۲: ۴۵-۵۸.
- قابل، احمد (۱۳۸۰) «تأمین اجتماعی در قرآن»، *تأمین اجتماعی*، شماره ۸: ۴۱-۵۵.
- کلمنتس، کوین (۱۳۸۴) *به سوی یک جامعه امن (ترجمه محمدعلی قاسمی)*، تهران: مطالعات راهبردی، سال هشتم، شماره ۲: ۳۱۰-۲۸۱.
- لاندین، رابرت ویلیام (۱۳۷۸) *نظریه‌ها و نظام‌های روان‌شناسی (ترجمه یحیی سیدمحمدی)*، تهران: ویرایش.
- مک‌کین، لای و آر. لیتل (۱۳۸۰) «فرهنگ امنیت جهانی» در *امنیت جهانی: رویکردها و نظریه‌ها* (ترجمه اصغر افتخاری). تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۰، نسخه دیجیتال کامپیوتری.
- منگلی، عباس (۱۳۸۹) تأثیر آموزش سبک‌های مقابله‌ای مذهبی و مسئله‌مدار بر افزایش شادکامی والدین کودکان استثنایی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد بیرجند.

نبوی، سیدعبدالحسین؛ علی حسین حسین‌زاده و سیده‌هاجر حسینی (۱۳۸۷) «بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی- اقتصادی و هویت قومی بر احساس امنیت اجتماعی»، فصلنامه دانش انتظامی، سال دهم، شماره ۲: ۷-۳۸.

نویدنیا، منیژه (۱۳۸۲) «درآمدی بر امنیت اجتماعی»، مطالعات راهبردی، سال ششم. شماره ۱۹: ۲۳-۳۶.
همای، جلال‌الدین (۱۳۷۸) غزالی‌نامه: شرح حال و آثار و عقاید افکار ادبی مذهبی و فلسفی و عرفانی امام غزالی طوسی، تهران: فروغی.

Glanter. M, Larson. D, Rubenstone, T. (2000). The Impact of Evangelical Belief on Clinical Practice, *American Journal of Psychiatry*.

Graham, J. & Haidt, J. (2010), Beyond Beliefs: Religions Bind Individuals into Moral Communities. *Personality and Social Psychology Review*, 14, 140-150.

Jackson, J. (2004). "Experience and expression. Social and cultural significance in the fear of crime", in *The British Journal of Criminology*, 44: 946-966.

Koenig H.G, Gochoen, J., Blazer, D.G., Kudeler, H.S., Krishnam. K.R. & Silbert, T.E. (1995). Religious and coping and cognitive Symptoms of depression in elderly medical patients. *Journal of Psychosomatics*, 36(4), 369-375.

Loren. G, Karl. A. (2003). The Remarkable Health and Longevity Benefits of Participating Regularly in a Community of Faith Environment Health Prospect

Pargament, K.I. (1997). The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research, Practice. *The Guilford press*: 548.

Renauer, Brian.C. (2007). Reducing Fear of Crime: Citizen, Police, or Government Responsibility?, *The Journal of Police Quarterly*, 10 (1): 41- 62.

Saudia. T.L, Kinnery M. R, Brown. K. C. (1991). *Health Locus of Control and Helpfulness of Prayer*.

Skogan, W.G. (1986). "Fear of Crime and Neighborhood Change, in Reiss A. & Tonry M. (eds), *Crime and Justice: An Annual Review of Research*, The University of Chicago Press, Chicago, 8: 203-229.

Taylor, S.E. & Brown, J.D. (1988). Illusion and Well-being: A Social Psychological on Mental Health. *Psychological Bulletin*, 103, 193-210.

Yesseldky, R, Matheson, K. & Anisman, H. (2010), Religiosity as Identity: Toward an Understanding of Religion from a Social Identity Perspective. *Personality and Social Psychology Review*, 14, 60-71.